

PRÁVNÍ ÚPRAVA DIVADLA: HISTORICKOPRÁVNÍ PŘEHLED A VEŘEJNOPRÁVNÍ ÚPRAVA

Markéta Štěpáníková

HISTORICKÝ VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY DIVADLA V ČESKÉM PROSTŘEDÍ

Na prvním místě je třeba si uvědomit, že právní úprava, kterou lze v tomto ohledu považovat za relevantní právní úpravu divadla v minulosti, je právní úprava formy, ve které byla jednotlivá divadla zakládána nebo v jaké již dlouhodobě existují. Kořeny naší právní úpravy divadla přitom sahají až k revoluci v r. 1848.¹

PRÁVNÍ ÚPRAVA DO R. 1948

V r. 1850 bylo vydáno nařízení Ministerstva vnitra č. 454/1850 ř. z., divadelní řád. Přijetí této právní úpravy bylo logickým krokem představitelů policejního státu, protože jim dala možnost prakticky neomezeného dohledu nad každou divadelní produkcí na území monarchie. Na Bachovskou vyhlášku navazovala Instrukce k nařízení Ministerstva vnitra č. 454/1850 ř. z.² Ta byla určená pro místodržitele zemí k provádění divadelního řádu a vycházela z názoru, že divadlo je mocná páka lidového vzdělání a jako takové nesmí být rušeno v dosahování vyšších cílů. Stát proto musel obezřetně vybírat ty, kteří ho mohli provozovat. Místodržitelé k tomu měl být k ruce poradní sbor složený z osvědčených odborníků. Konkrétní povinnosti a využití takového sboru si však stanovil každý místodržitel sám.

Ve vlivu státu na divadlo měl být nejdůležitější zájem státu, po něm trestní právo, náboženství, mravnost a čest. Proto mimo jiné nebylo dovoleno jakkoliv napadat monarchii nebo monarchu, narušovat klid a pořádek ve společnosti, zobrazovat náboženské rituály či hodnostáře, užívat státní uniformy nebo hrát o dosud žijících osobách či obecně o soukromých věcech. Místodržitel přitom mohl odmítnout hru bez udání důvodů. Státní orgány byly oprávněny účastnit se už generální zkoušky, aby mohly včas vyřešit případné závady realizace už schválené hry. Je s podivem, že toto nařízení a na něj navazující předpisy byly zrušeny až v r. 1948.³ Platilo totiž i po celou dobu první republiky.

PRÁVNÍ ÚPRAVA OD R. 1948 DO R. 1989

1. Divadelní zákon z r. 1948

Nejzásadnější změna právní úpravy divadla byla postavena na dekretech Revoluční odborové rady divadelníků vedené Miroslavem Kouřilem v roce 1945, tj. Memorandu o řešení otázky českého divadelnictví v nové Československé republice a zvláštním výnosu ministra školství a osvěty Zdeňka Nejedlého o zrušení divadelních koncesí a produkčních licencí.⁴ Došlo tak v podstatě k úplnému zestátnění českých divadel. Nový divadelní zákon pojetí obsažené již v těchto právních normách ještě podrobněji rozebral.

V první řadě určil divadlo jako národní kulturní statek, který má poslání. Od poměrně přesných definic pojmů zahrnujících např. divadlo, dramatické dílo nebo divadelní představení zákonodárce plynule přechází k tomu, že péče o divadlo je úkolem státní správy i samosprávy tak, aby zvyšovaly kulturní úroveň života, zvláště na venkově. Tuto péči pak rozvedl dokonce i v příkladném výčtu, zahrnujícím i organizovanou návštěvu divadel. Ve stínu těchto zásahů je závazek k podpoře mezinárodních divadelních styků už spíše jen úsměvně naivním slibem.

¹ LONCLE, Stephanie. Freedom of the Theatre: A Matter of Law? *Law & Humanities*. vol. 5, is. 1, p. 155-164.

² VONDRÁČEK, J., *Divadelní řád vydaný ministerstvem vnitra dne 25. listopadu 1850: Verordnung des Ministeriums des Innern vom 25. November 1850*. Česká republika, 19--.

³ Zákon č. 32/1948 Sb., kterým se vydávají základní ustanovení o zřízení divadel a o divadelní činnosti (divadelní zákon). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31.12.2016].

⁴ Divadelní zákon 1948. *Místopis Moravy* [online]. Divadelní místopis Moravy a Slezska, © 2011 [vid. 31.12.2016].

Tento dojem dále naplňuje i ustanovení o povinném zlidovění divadla cestou upřednostňování domácí dramatické tvorby a o osvětovém dozoru nad divadly, který byl vykonáván Ministerstvem informací. Rovněž byly zřízeny divadelní a dramaturgické rady při Ministerstvu školství a osvěty, které měly za úkol pečovat o divadelní a dramaturgické otázky divadla. V tom samém ustanovení však bylo ustanoveno, že touto péčí nesmí rady omezovat uměleckou svobodu divadel. Vzhledem k celkovému vyznění zákona i době, v níž byl přijat, se ale tato garance svobody jeví víc než nepravděpodobně.⁵

Tehdejší vztah státu k divadlu se vůbec může z dnešního pohledu jevit až patologický. Výborným příkladem je zřízení tzv. propagační komise, která měla propagovat divadlo mezi lidem, rozšiřovat divadelní díla a organizovat návštěvy divadel. Není divu, že i spolupráce této komise s divadelní a dramaturgickou radou byla zakotvena přímo v zákoně.⁶ Provozování divadla soukromou osobou (nikoliv však fyzickou osobou-jednotlivcem) bylo možné, ale pouze výjimečně, jelikož toto právo patřilo zejména státu a územním samosprávným celkům. I podmínky tedy byly nastaveny přísně. K založení divadla bylo nutné schválení stanov, uměleckého programu, způsobilého vedení i hospodářských podmínek. Ani když však bylo povolení uděleno, nebylo jisté. Stát totiž mohl z důvodu veřejného pořádku, klidu, bezpečnosti nebo mravnosti toto povolení odvolat.⁷

Poněkud absurdní se dnes jeví ust. § 25 o tzv. Noremních dnech, které stanovilo, že divadlo se nesmí hrát na Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílou sobotu a ve Štědrý den.⁸ Otázkou je, zda právě tato úprava směřovala k potlačení církevního divadla, nebo zda si zákonodárce pouze neuvědomil, že jde o církevní svátky. Pokud by totiž byla správná druhá varianta, bylo by lehce úsměvné, že právě stát přísně postihující církve ve svém právu chrání vážnost církevní svátků. Jako nejvýznamnější se potom jeví ust. § 28, jímž byly veškeré divadelní koncese platné ke dni 8. 6. 1945 zrušeny.⁹ Tímto krokem byla definitivně zajištěna absolutní kontrola státu nad veškerou divadelní činností.

2. Divadelní zákon z r. 1957

Podle tohoto zákona mělo divadlo přispívat mimo jiné k „socialistické výchově lidu“. Stát řídil veškeré divadelnictví bez ohledu na to, zda se jednalo o divadla státní nebo nestátní, o divadlo profesionální i amatérské. Prakticky byla státní divadla řízena přes národní výbory všech úrovní, u nestátních divadel zajišťoval dohled okresní národní výbor. Ředitelé byli jmenováni shora a všechny zaměstnance včetně umělců vybíral ředitel společně se závodní radou odborového svazu. Národní divadlo mělo vlastní specifický režim, který s ním obdobně sdílelo i slovenské národní divadlo. Dramaturgické plány všech divadel byly schvalovány podle zvláštních směrnicí Ministerstva školství a kultury. Herci těchto divadel museli mít povinně odbornou způsobilost, jejíž náležitosti opět určovalo ministerstvo. Stát tak nadále kontroloval místa provozování divadla, repertoár, všechna představení hraná mimo určený divadelní prostor i samotné divadelníky. Dokonce ani u ochotnických představení, která jinak stát hlasitě

⁵ Zákon č. 32/1948 Sb., kterým se vydávají základní ustanovení o zřizování divadel a o divadelní činnosti (divadelní zákon). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31.12.2016], op. cit.

⁶ Zákon č. 32/1948 Sb., kterým se vydávají základní ustanovení o zřizování divadel a o divadelní činnosti (divadelní zákon). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31.12.2016], op. cit.

⁷ Zákon č. 32/1948 Sb., kterým se vydávají základní ustanovení o zřizování divadel a o divadelní činnosti (divadelní zákon). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31.12.2016], op. cit.

⁸ § 25 č. 32/1948 Sb., kterým se vydávají základní ustanovení o zřizování divadel a o divadelní činnosti (divadelní zákon). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31.12.2016].

⁹ § 28 z. č. 32/1948 Sb., kterým se vydávají základní ustanovení o zřizování divadel a o divadelní činnosti (divadelní zákon). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31.12.2016].

podporoval, stále neexistovala výjimka. Socialistické Československo se tak bezvýhradně zmocnilo divadla a jeho svobodu už z podstaty tohoto pojmu mohlo vyloučit.¹⁰

Je však třeba poznamenat, že těchto rozsáhlých pravomocí v 60. letech stát příliš nevyužíval a vznikl tak prostor pro vznik divadel malých forem a uvolnění poměrů v tradičních divadlech. Toto období relativní svobody divadla však skončilo s nástupem normalizace.¹¹ Tak jako v případě Bachovské vyhlášky a její aplikace v prostředí demokratického Československa se i zde ukázalo, že spíše než na pozitivní právní úpravě záleží na politické vůli státu využívat možnosti kontroly nad divadlem.

3. Divadelní zákon z r. 1972

Divadelní zákon v r. 1972 se potom už od toho z r. 1957 nijak nelišil.¹² Byl však novelizován na konci r. 1989 a v této novelizované podobě platil až do r. 1992, kdy byla zrušena většina jeho ustanovení.¹³

4. Stav právní úpravy divadla po r. 1989¹⁴

Torzo divadelního zákona z r. 1972 platilo až do r. 1995, kdy bylo nahrazeno prvním autorským zákonem.¹⁵ Od r. 1995 v České republice tedy neexistuje žádný divadelní zákon a dalo by se říci, že je to tak správně, jelikož v demokratickém státě nemá už ze své podstaty místo. Svoboda divadla by alespoň teoreticky měla být podobně téměř neomezená, jako je její nadřazená svoboda - svoboda projevu. Přesto se opakovaně objevují iniciativy volající po nové právní úpravě divadla, po novém "divadelním zákoně" či alespoň dílčích právních normách regulujících oblast divadelnictví. Zjevně se totiž státu ani divadlům samotným dosud nepodařilo vyřešit dilema mezi požadavkem státní finanční podpory divadla a svobodou divadla jako téměř absolutní veličinou nutně propojenou s ideou demokratického státu. V následujících podkapitolách se proto zaměříme na současné zdroje právní úpravy divadla, a to jak na koncepční, tak i na pozitivně-právní úrovni.

ČESKÁ LEGISLATIVA NA POLI DIVADLA

Porevoluční vývoj jakožto základ současné situace

Po Sametové revoluci se stala přeměna původního silně paternalistického modelu kontroly divadla státem. Ta začala v první polovině 90. let. Financování většiny divadel bylo přeneseno na města a samosprávné územní celky, právo provozovat divadlo získala jakákoliv právnická či fyzická osoba. Simek uvádí, že zde byly dva základní problémy: vztah mezi státem a kulturou a pokračující existence tzv. „příspěvkových divadelních organizací“. Dominovala snaha o de-etatizaci a privatizaci divadla a dále probíhala diskuse, zda je zapotřebí nějaká „kulturní politika“ či „divadelní legislativa“.¹⁶

¹⁰ Zákon 55/1957 Sb., o divadelní činnosti (divadelní zákon). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31.12.2016].

¹¹ MARJÁNKO, Bedřich. 60. léta - dramatická tvorba. *TOTALITA* [online]. Tomáš Vlček, © 1999 - 2015 [vid. 31.12.2016].

¹² Zákon č. 33/1972 Sb., o divadelní činnosti (divadelní zákon). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31.12.2016].

¹³ Zákon č. 165/1992 Sb., kterým se zrušují některé právní předpisy z odvětví kultury. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31.12.2016].

¹⁴ Kapitola částečně vychází z publikace autorky KLUSOVÁ, Markéta. Právní úprava divadla v postmoderní Evropě. In: KYSELOVSKÁ, Tereza (ed.). *COFOLA 2014*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 789-803.

¹⁵ Zákon č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31.12.2016].

¹⁶ SIMEK, Štěpán S. Financing of the Czech Theatre/Financování českého divadla. *Divadlo.cz* [online]. Divadelní ústav, 2005 [vid. 31.12.2016].

Mockovčiaková a Plicka ve své analýze z r. 1994 empiricky zjistili, že občané vnímali v 90. letech divadlo a jeho přístupnost jako důležitý aspekt ovlivňující jejich kvalitu života. Zároveň shrnují, že probíhající procesy deetatizace a „privatizace“ divadla jsou na počátku a je třeba nejprve nastavit nutný legislativní a ekonomický rámec.¹⁷

V 90. letech byla podle Nekolného a kol. prioritní ochrana kulturních památek, nikoliv divadlo. Vychází přitom z programových prohlášení vlád. V prvním z 2. 6. 1990 je skutečně zdůrazněna důležitost ochrany památek a péče o archivy. V druhém prohlášení z r. 1992 se potom vláda zavázala posilovat úlohu jednotlivce coby adresáta služeb na poli kultury, umožnit odstátnění kulturních institucí a dále posilovat úlohu samospráv na poli kultury.¹⁸

Nekolný dále zdůrazňuje, že žádná část systému divadla nebyla ustavena jako součást veřejnoprávního sektoru, což hodnotí jako závažný problém s důsledky sahajícími až do současnosti. Naopak to, k čemu bylo přikročeno, shrnuje v následujících bodech. Divadla se organizačně osamostatnila, oprávnění k provozu získaly i soukromé subjekty, stávající provoz přešel ze státu a krajů na obce a okresy, na úrovni státu i obcí začaly fungovat grantové systémy, ustavily se festivaly. V 90. letech kulminovalo úsilí o deetatizaci, decentralizaci a privatizaci umění. Další vláda v r. 1996 prohlásila úmysl pokračovat v odstátnění kultury a přehodnotit postavení národních kulturních institucí. Záměr transformace divadel plánovaný na r. 1997 nevyšel. Po pádu vlády vyhlásila v r. 1998 Tošovského vláda za svůj cíl ochranu svobody umělecké tvorby a práv autorů, Zemanova vláda následně téhož roku stanovila cíl zajištění vícezdrojového financování a transformaci všech rozpočtových a příspěvkových organizací vzhledem ke zřízení krajů. Cestou k plnění těchto cílů měly být i legislativní kroky.¹⁹

Po Sametové revoluci přesto zůstalo financování divadel převážně na obcích a tento stav trvá dodnes. V r. 1995 se mělo za to, že příprava privatizace je v podstatě dokončena a že byla posílena autonomie jednotlivých divadel s cílem transformovat je na neziskové právnické osoby. V dokumentu Strategie účinnější státní podpory kultury z r. 1999 proto mimo jiné potvrdil stát zásadu, že ve financování kultury nebude zohledňovat právní formu žadatele o dotaci a že veřejná správa nebude hodnotit hodnotu a kvalitu projektů. Zároveň se zavázal ke grantové podpoře transformovaných divadel.²⁰

Shrme-li vývoj divadla a jeho právní úpravy v 90. letech, za nejdůležitější je třeba označit zrušení oborového zákona poplatného režimu, ve kterém vznikl, dále posun od odmítání dlouhodobější koncepce kultury směrem k formulování státní kulturní politiky (byť ta sama o sobě vznikla až v r. 2002) a určení směřování právní úpravy divadla k deetatizaci, dekoncentraci a decentralizaci. Stát nasměroval svůj postoj k divadlu na postupnou transformaci a poskytování grantů transformovaným organizacím rovněž jako dosud příspěvkovým organizacím. Všechny tyto kroky měly směřovat ke zlepšení situace divadla, které bylo veřejností už tehdy považováno za významný prvek ovlivňující kvalitu života v jejich obci.

Nekolný tvrdí, že v tomto období byla také poprvé přijata státní kulturní politika. V r. 2002 se tak vláda zavázala uvolňovat finanční prostředky na úrovni EU a vytvořit takovou zákonnou úpravu, která založí vícezdrojové a víceleté financování kulturních projektů a vytvoří model veřejnoprávní instituce v kultuře. Do konce tohoto období nebyl ovšem podle Nekolného žádný z těchto cílů naplněn.²¹

Naproti tomu Simek uvádí, že k roku 2005 poskytoval stát divadlu velkorysou finanční podporu dokonce v takové míře, že ve světě neměla obdoby. Srovnává českou situaci především s

¹⁷ MOCKOVČIAKOVÁ, Alena; PLICKA, Slavomír. *Ekonomická strategie v praxi regionální kultury*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1994.

¹⁸ NEKOLNÝ, Bohumil. *Divadelní systémy a kulturní politika*. 1. vyd. Praha: Divadelní ústav, 2006, s. 10-25.

¹⁹ NEKOLNÝ, 2006, op. cit., s. 10-25.

²⁰ NEKOLNÝ, 2006, op. cit., s. 10-25.

²¹ Tamtéž.

Velkou Británií. Shrnuje, že většina stížností ze strany divadelníků není dána skutečnými nedostatky ve financování, ale sklonem všech Čechů si neustále stěžovat. Opomineme-li výrazně subjektivní ráz tohoto tvrzení, lze z Simkovy argumentace vybrat následující základní sdělení. V České republice se podle Simka na finanční podpoře divadel v daném období podílely především obce, podstatně méně už zpravidla kraje. Rovněž vyzdvihuje, že 98% těchto prostředků připadá divadlům - příspěvkovým organizacím, zatímco pouhá 2% nezávislým divadlům. Tuto situaci identifikuje jako předmět mnohých diskusí již od Sametové revoluce a dodává, že i přesto nebyla dosud dostatečně řešena. Důvody takové situace divadla spatřuje Simek ve třech bodech. Prvním je zakořeněná sociokulturní role divadla v české kultuře, druhým středoevropská tradice systému organizace českého divadla (podporující spoluodpovědnost státu za kulturu) a třetí tradice velkých repertoárových divadel.²² Nekolný Simkovy závěry odmítá s tím, že jsou zkršené. Polemizují s ním ve většině bodů a argumentují tím, že Finsko má hustší divadelní síť než Česká republika nebo že Vídeň má štedřejší grantový systém než my.²³

Ve studii, jejímiž autory jsou Mockovčiaková a kol., je reflektován vývoj právní úpravy divadla zejména po reformě veřejné správy.²⁴ V souvislosti s touto reformou byla odpovědnost za kulturu v letech 2001/2003 přenesena ze státu na územně samosprávné celky. Měla by přitom vycházet ze Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR. Nároky kladené na obce a kraje byly přitom o to větší, že oblast umění byla dle Nekolného a Žákové v tomto období českou legislativou tradičně opomíjena.²⁵

Období let 2001-2005 tedy znamenalo pro české divadlo dobu výrazných změn, jelikož se výrazně změnil systém jejich organizace včetně financování. Odpovědnost za divadla přešla ve většině případů na územně-samosprávné celky, převážně obce. To lze hodnotit jako logický krok ve chvíli, kdy se dlouhodobě na divadlo a kulturu obecně pohlíží jako na činitele kvality života, která je v tomto případě zpravidla navázána na konkrétní obec či region. Dále je třeba zvýraznit počátek stanovování Státní kulturní politiky, která je běžným koncepčním nástrojem moderního státu při plnění jeho kulturní funkce. Třetím momentem důležitým pro divadlo je vstup České republiky do EU, který sice přístup k divadlu ovlivnil, ovšem nikoliv přímo společnou evropskou úpravou kultury či divadla ani nepřímou stanovením pravidel implementovatelných do národní právní úpravy. V oblasti kultury se totiž EU omezuje na stanovování obecné politiky a směřování, přičemž konkrétní provedení ponechává na členských státech.

Na začátku r. 2006 Nekolný uváděl, že stále neexistuje oborový zákon. Tato skutečnost se dosud nezměnila. Rovněž stále platí, že většina divadel byla provozována obcemi, nově i kraji, minimum potom ministerstvy.²⁶ Nekolný trval na tom, že je třeba přijmout zákon o veřejných službách v oblasti kultury, který by reflektoval evropské požadavky vyjádřené v Rámcové směrnici Evropské komise o veřejných službách, jelikož divadlo je v postavení veřejného zájmu a jakožto veřejná kulturní služba přímo souvisí s kvalitou života.²⁷

²² SIMEK, Štěpán S. Financing of the Czech Theatre/Financování českého divadla. *Divadlo.cz* [online]. Divadelní ústav, 2005 [vid. 31.12.2016].

²³ NEKOLNÝ, 2006, op. cit., s. 82-83.

²⁴ MOCKOVČIAKOVÁ, Alena. *Analýza vývoje decentralizace rozhodování o kultuře v České republice po roce 1993 se zaměřením na analýzu vlivu reformy veřejné správy na strukturu výdajů veřejných rozpočtů v oblasti kultury (zaměření na oblast místní a regionální kultury): závěrečná zpráva k projektu VaV*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2005.

²⁵ NEKOLNÝ, Bohumil; ŽÁKOVÁ, Eva. *Studie současného stavu podpory umění*. Praha: Institut umění - Divadelní ústav, 2011, s. 31-38.

²⁶ NEKOLNÝ, Bohumil. *Divadelní systémy a kulturní politika*. 1. vyd. Praha: Divadelní ústav, 2006, s. 9-10.

²⁷ Tamtéž, s. 79-82.

Ještě během r. 2006 však došlo k částečné změně, když byl přijat zákon o některých druzích podpory kultury.²⁸ Ten konečně vymezil status veřejné kulturní služby,²⁹ avšak z ostatních navrhovaných zlepšení zbylo pouze torzo. Původně totiž obsahoval rozpočtovou kvótu (podobně jako u Ministerstva obrany nebo zemědělství) a povinnou transformaci příspěvkových organizací. Nyní obsahuje pouze povinnost krajů a státu formulovat kulturní politiku, nikoliv její obsah. Vypadl princip možné kooperace veřejných rozpočtů na smluvním rámci stejně jako formulace kritérií podpory. Transformace byla vypuštěna a není nadále prioritou.³⁰

ZÁVĚR

S otázkou právní úpravy divadelní organizace úzce souvisí to, zda se divadelní provoz v konkrétním divadle nahlíží primárně jako výdělečná činnost nebo jako veřejná služba. V kultuře přitom může být poskytovatelem veřejných služeb stát, kraj, obec nebo jakákoli právnická nebo fyzická osoba. Nabízí se proto otázka, zda je vůbec nutné divadelní činnost za veřejnou službu považovat a v souvislosti s tím ji i podporovat z veřejných rozpočtů, případně v jakém rozsahu a za jakých podmínek. Škarabelová uvádí, že pokud by ve sféře kultury působil jen tržní mechanismus, vedlo by to s vysokou pravděpodobností jen k produkci komerční kultury, která nemusí vždy mít vysokou uměleckou hodnotu.³¹

Kulturní úloha státu tak stále přetrvává. Oproti stavu v minulosti, kdy veškeré kulturní organizace podléhaly státu přímo, je však aktuální otázkou poměr státu k nestátním subjektům plnícím kulturní funkci místo státu. Sem spadají jak nestátní neziskové organizace, tak i komerční subjekty za předpokladu, že plní kulturní funkci v podobě poskytování veřejné služby. Přirozeně se tak do popředí dostává otázka transparentnosti a nediskriminace v rozhodování o přidělování podpory všem těmto subjektům. Problematické se přitom jeví poměrování mezi prostředky poskytovanými příspěvkovým organizacím a ostatním nestátním subjektům a dále poměrování mezi neziskovým a ziskovým sektorem. Podle Škarabelové to vede k tomu, že se nestátní neziskové organizace ostře vymezují vůči příspěvkovým organizacím právě z důvodu konkurenceschopnosti v poskytování veřejných služeb. To následně vede k požadavku co nejširší transformace příspěvkových organizací, jak po ní momentálně volá zejména Asociace profesionálních divadel.³²

²⁸ Zákon č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů. In: In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31.12.2016].

²⁹ NEKOLNÝ, Bohumil; ŽÁKOVÁ, Eva. *Studie současného stavu podpory umění*. 1. vyd. Praha: Institut umění - Divadelní ústav, 2011, s. 81.

³⁰ NEKOLNÝ, ŽÁKOVÁ, op. cit., s. 26-27.

³¹ ŠKARABELOVÁ, 2015, op. cit., s. 10.

³² Tamtéž.

LITERATURA

- LONCLE, Stephanie. Freedom of the Theatre: A Matter of Law? *Law & Humanities*. vol. 5, is. 1, p. 155-164.
- MARJÁNKO, Bedřich. 60. léta - dramatická tvorba. TOTALITA [online]. Tomáš Vlček, © 1999 - 2015 [vid. 31. 12. 2016]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/60/60_13_03_03.php
- MOCKOVČIAKOVÁ, Alena. Analýza vývoje decentralizace rozhodování o kultuře v České republice po roce 1993 se zaměřením na analýzu vlivu reformy veřejné správy na strukturu výdajů veřejných rozpočtů v oblasti kultury (zaměření na oblast místní a regionální kultury): závěrečná zpráva k projektu VaV. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2005, 3 sv. ISBN 8070682000.
- MOCKOVČIAKOVÁ, Alena; PLICKA, Slavomír. Ekonomická strategie v praxi regionální kultury. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1994, 37 s. ISBN 80-7068-076-8.
- NEKOLNÝ, Bohumil. Divadelní systémy a kulturní politika. Praha: Divadelní ústav, 2006, 152 s. ISBN 807008197x.
- NEKOLNÝ, Bohumil; ŽÁKOVÁ, Eva. Studie současného stavu podpory umění. Praha: Institut umění - Divadelní ústav, 2011, 223 s. ISBN 9788070082669.
- SIMEK, Štěpán S. Financing of the Czech Theatre/Financování českého divadla. Divadlo.cz [online]. Divadelní ústav, 2005 [vid. 31. 12. 2016]. Dostupné z <http://www.divadlo.cz/box/clanek.asp?id=8641>
- ŠKARABELOVÁ, Simona. Podklad pro koncepci politiky státu vůči NNO do roku 2020: Příspěvkové organizace jako konkurent nestátním neziskovým organizacím. Vláda.cz [online]. Vláda České republiky, © 2005-15 [vid. 31. 12. 2016]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_skarabelova_prispevkove_organizace_pro_web.pdf

Právní dokumenty

- VONDRÁČEK, J., Divadelní řád vydaný ministerstvem vnitra dne 25. listopadu 1850: Verordnung des Ministeriums des Innern vom 25. November 1850. Česká republika, 19--.
- Zákon 55/1957 Sb., o divadelní činnosti (divadelní zákon). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31. 12. 2016].
- Zákon č. 165/1992 Sb., kterým se zrušují některé právní předpisy z odvětví kultury. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31. 12. 2016].
- Zákon č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů. In: In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31. 12. 2016].
- Zákon č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31. 12. 2016].
- Zákon č. 32/1948 Sb., kterým se vydávají základní ustanovení o zřizování divadel a o divadelní činnosti (divadelní zákon). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31. 12. 2016].
- Zákon č. 33/1972 Sb., o divadelní činnosti (divadelní zákon). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31. 12. 2016].

PRÁVNÍ ÚPRAVA DIVADLA II

Martina Hájková

ÚVOD

Na následujících stránkách se seznámíte se základními aspekty divadelního provozu a s možnostmi, či lépe řečeno s vhodností, aplikace práva duševního vlastnictví v této oblasti. Vzhledem k obsahu dalších kapitol a množství publikací věnujících se autorskému právu a právům souvisejícím s právem autorským, přesunu vaši pozornost směrem k dalším právům duševního vlastnictví, konkrétně na patentové právo, užité vzory, průmyslové vzory, know how a obchodní tajemství, ochranné známky, loga a doménová jména, ochranu osobnosti člověka a názvu a dobré pověsti právnické osoby a na problematiku nekalé soutěže.

DIVADELNÍ PROVOZ

Divadelní provoz je široký pojem, jehož obsah se odlišuje dle typu divadla. Česká divadelní síť je velmi pestrá, od vícesouborových divadel, po nezávislé soubory bez stálé scény. U nezávislých divadelních souborů se hodně věcí neřeší a z pohledu práva fungují poněkud „volněji“³³. Pro naše účely zahrnují všechny činnosti a vztahy, které v rámci divadelního provozu vznikají a je nutné je řešit, tedy uměleckou činnost, technicko-provozní správu, výrobu, jevištní provoz, marketing, management a další činnosti.

PRÁVA DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ V DIVADELNÍM PROVOZU

Jak jsem již zmínila v úvodu, jako oblasti spojené s divadelním provozem jsem si pro tento příspěvek vybrala patentové právo, užité vzory, průmyslové vzory, know how a obchodní tajemství, ochranné známky, loga a doménová jména, ochranu osobnosti člověka a názvu a dobré pověsti právnické osoby a problematiku nekalé soutěže. U každého vybraného práva duševního vlastnictví nejprve uvedu trochu teoretického základu, který následně doplňuji o příklady z praxe.

PATENTOVÉ PRÁVO

Za splnění podmínek dle zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích (dále pouze „VZN“) ³⁴ je možno žádat ÚPV o udělení patentu pro výsledky technické tvůrčí činnosti. Při kumulativním splnění podmínek jsou patentovatelné vynálezy, které jsou nové, výsledkem vynálezecké činnosti a jsou využitelné průmyslově. Rozsah ochrany z patentu je vymezen zněním patentového nároku a může být udržován maximálně dvacet let od podání přihlášky.³⁵ Zajímavá je úprava licenčních smluv, pro svoji účinnost vyžadují zápis do patentového rejstříku. Existuje specifická možnost prohlásit u ÚPV, že přihlašovatel poskytne právo k využití vynálezu komukoli, kdo písemně přijme a uhradí cenu licence.

Patentovat lze i podnikatelský záměr, a to za předpokladu, že splní zákonem stanovené podmínky, v první řadě novost. V případě, že podnikatelský záměr nesplní zákonem stanovené podmínky, lze uvažovat o ochraně jako užitého vzoru, případně ho chránit jako obchodní tajemství.

U patentového práva v divadle je nutné zohlednit nejen možnost patentovat vynález vytvořený v divadle, ale především použití patentů vzniklých mimo divadlo. Udržování patentů je

³³ Toto je dáno zejména tím, že nezávislé divadelní soubory většinou nemají zaměstnance, nevlastní, případně nemají ve správě, nemovitosti apod., tedy nejsou tolik pod kontrolou.

³⁴ Dále tuto problematiku upravuje ještě zákon č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví a vyhláška č. 550/1990 Sb., o řízení ve věcech vynálezů a průmyslových vzorů.

³⁵ Účinky patentu nastávají až ode dne oznámení o udělení patentu ve věstníku ÚPV. U mezinárodní přihlášky o udělení patentu účinky v České republice nastanou až po zveřejnění jejího překladu.

poměrně drahé. Jelikož vidina hospodářského prospěchu z patentu pro divadlo je mizivá. U použití patentů „zvenčí“ divadelního světa, je zde tendence jejich ochranu obcházet a vytvořit si svépomocí “něco podobného”.

Další bariérou pro divadla kromě nutnosti za patent platit je potřeba pro jeho vznik dělat další úkony, podat přihlášku vynálezu se žádostí o udělení patentu.³⁶ Splnit formální náležitosti (především kritérium průmyslové využitelnosti) může být pro divadla při snaze patentovat problémem. Další bariérou je i časově velmi náročný. ÚPV každou přihlášku předběžně přezkoumá, zda neobsahuje předměty zjevně nepatentovatelné, nejednotné, či má přihláška vady, díky kterým nemůže být zveřejněna. Po uplynutí 18 měsíců od vzniku práva přednosti ÚPV přihlášku zveřejní a oznámení publikuje ve věstníku ÚPV. Úplný průzkum patentovatelnosti se však provádí až na základě žádosti přihlašovatele, kdy tato žádost musí být podána do 36 měsíců od podání přihlášky. ÚPV udělí patent až na základě tohoto průzkumu, pokud vynález splňuje všechny podmínky.

Je snaha omezit trvání patentové ochrany, z tohoto důvodu je udržování patentu každý rok dražší. Za první rok je poplatek 1 000 Kč, za prodloužení o rok ve dvacátém roce již 24 000 Kč.³⁷

ÚPV má patentovou třídu speciálně věnovanou divadlu, přesněji řečeno se jedná o třídu dle Mezinárodního patentového třídění A63J „Zařízení pro divadla, cirkusy a podobně; kouzelnické předměty a podobně“. Aktuálně nejsou pod třídou A63J registrovány žádné platné patenty, jsou zde pouze patenty ze šedesátých let (18 záznamů³⁸), z nichž nejznámější byly patentovány kolektivem vytvořeným kolem scénografa Josefa Svobody³⁹. Jako příklad můžeme uvést jeho nízkovoltové rampy, oponu, či světelný most. Konkrétně nízkovoltové rampy vznikly ve spolupráci se specialisty z firmy ADB, proto se jim říká buď ADB rampy, nebo rampy Svoboda. Pod jménem rampy Svoboda jsou známé i v zahraničí.⁴⁰ „Svítilno DPR 2250 dříve známé jako SVOBODA rampa bylo vyvinuto známým českým scénografem Josefem Svobodou, který po dlouhou dobu usiloval o vytvoření dramatičnosti scény pouhým světlem. Výsledkem bylo svítilno DPR 2250 (SVOBODA), rampa o výkonu 2250 W složená z devíti 24V reflektorů, vytvářející velice silný pás úzkého světla, tzv. světelný závěs.“⁴¹

Domnívám se, že aktuálně jsou nějaké věci z divadla patentovány, ale že jsou patentovány pod jinou třídou, nikoli specificky pod třídou A63J.

Z mého úhlu pohledu je pro divadla účelnější a snadněji dosažitelné využití ochrany poskytované užitečným vzorům (viz další část textu). Potenciál na patentování, případně na registrování užitečného vzoru dle úrovně řešení, v divadle mají především výsledky činnosti scénografů, světelných designerů a technických pracovníků a to ve třech oblastech: vlastní technologie jeviště, světlo a zvuk.

UŽITNÉ A PRŮMYSLOVÉ VZORY

³⁶ Dle mých výpočtů v souladu se sazebníkem dle zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, jsou náklady na patentování minimálně 5 200 Kč.

³⁷ Poplatky ke dni 1. 4. 2016.

³⁸ Dle databáze dostupné na www.upv.cz.

³⁹ Pro úplnost uvádím, že při konzultaci diplomové práce s Bedřichem Gregorinim a profesorem Jiřím Srstkou jsme narazili i na další příklady z praxe, u kterých by stálo za to uvažovat o jejich možné patentovatelnosti, např. černé divadlo, mechanická clona na světla, projekce na divadle, bobinet (tyl na rám), vodní sprchy jako lapač prachu (Karel Krček), polopropustná zrcadlovka a další. Pokud jde o využití patentů z jiných oborů v divadle, tak bych uvedla alespoň vzduchové polštáře využívané v leteckém průmyslu při přistání na bříše, krupičkové zlato, které nevedí vdechnout (Jan Antonín Pitínský použil v představení Tristan a Isolda), titulkovací zařízení apod.

⁴⁰ *Oto teatr* [online]. [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://oto-teatr.tv/adb/rampy-svoboda/>

⁴¹ *ArtLighting* [online]. [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.artlighting.cz/dpr-2250/>

Užitné vzory jsou v českém právním řádu upraveny v zákoně č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech. Užitnými vzory se chrání nová technická řešení, která přesahují rámec odborné dovednosti a jsou průmyslově využitelná. Užitný vzor lze udržovat maximálně deset let.

Průmyslové vzory upravuje zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů. Průmyslovým vzorem se dle § 2 výše zmíněného zákona rozumí „vzhled výrobku nebo jeho části, spočívající zejména ve znacích linií, obrysů, barev, tvaru, struktury nebo materiálů výrobku samotného, nebo jeho zdobení.“ Průmyslový vzor je způsobilý ochrany, je-li nový a má-li individuální povahu. Ochranu je možné prodlužovat až na celkovou dobu 25 let.

Právě ochrana prostřednictvím užitných vzorů by mohla být ideálním řešením pro oblast divadla. Tato ochrana je oproti patentům jednodušší, rychlejší a méně nákladná. Užitným vzorem jsou nová, průmyslově využitelná technická řešení, která přesahují rámec pouhé odborné dovednosti, tedy není zde vynálezecká činnost. Podmínky pro udělení ochrany se oproti patentům liší požadavkem na úroveň řešení.

Základní rozdíl spočívá v řízení o přihláškách užitných vzorů. Řízení je založeno na tzv. registračním principu, kdy ÚPV zkoumá jen splnění základních podmínek pro ochranu a zapíše užitný vzor do rejstříku, aniž by zkoumal, zda předmět přihlášky je z hlediska novosti a tvůrčí úrovně způsobilý k ochraně. Tím, že užitný vzor se zapisuje do rejstříku bez průzkumu novosti a úrovně řešení, je jeho monopol oproti patentu křehký a postavení jeho majitele méně jisté. Výhodou oproti patentu však zůstávají mnohem nižší poplatky a rychlejší zápis, k němuž může dojít zpravidla za tři až čtyři měsíce od podání přihlášky.⁴² Doba ochrany užitného vzoru trvá pouze čtyři roky, ale na žádost majitele může být prodloužena dvakrát o tři roky. Maximální doba ochrany je tedy 10 let.

Ochrana dle průmyslových vzorů by se dala použít pro specifický vzhled některých „výrobků“ v divadle, především v oblasti scénografie.

KNOW-HOW A OBCHODNÍ TAJEMSTVÍ

Obchodní tajemství je definováno v § 504 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“). „Obchodní tajemství tvoří konkurenčně významné, určitelné, ocenitelné a v příslušných obchodních kruzích běžně nedostupné skutečnosti, které souvisejí se závodem a jejichž vlastník zajišťuje ve svém zájmu odpovídajícím způsobem jejich utajení.“ Obchodní tajemství zaniká zpřístupněním jiným osobám (zákonným či nezákonným), ukončením utajování jeho vlastníkem.

Termín know-how se vyskytuje u ochrany hospodářské soutěže. Lze ho vymezit tak, že jde o soubor nepatentovaných praktických poznatků vyplývajících ze zkušeností a testování jeho vlastníka, případně jako souhrn organizačních, řídicích, ekonomických, podnikatelských a technických znalostí a zkušeností. Tyto poznatky jsou utajené, podstatné a identifikovatelné. Identifikovatelné znamená, že je někde popsáno nebo zaznamenáno dostatečně podrobně, aby se dle toho dala ověřit tajnost a podstatnost.

Zajímavé je, že součástí know-how může být i nepatentovaný (případně nepatentovatelný) vynález. Majitel know-how však nemůže zakázat dispozici s tímto řešením. Pokud by někdo toto řešení vyzradil, náhrada, kterou po něm bude moc majitel know-how požadovat, nikdy nebude taková, jakou by mohl požadovat v případě zneužití patentu. Stejně jako nepatentovaný vynález může být součástí know-how i neregistrovaný užitný či průmyslový vzor. Zlepšovací návrhy jsou v podstatě vždy součástí know-how.

⁴² Za určitých podmínek je možné dokonce z původní přihlášky vynálezu odbočit na přihlášku užitného vzoru při zachování původní priority.

Mezi oběma termíny není příliš velký rozdíl a dalo by se říci, že know-how vlastně spadá pod obchodní tajemství, někdy jsou však oba pojmy používány zaměnitelně.

Divadla si obecně málo střeží své konkurenční výhody. Příkladem by mohly být databáze diváků, které naplňují všechny znaky definice § 504 OZ. Zejména u více souborových divadel se nabízí využití této ochrany u systému sestavování repertoáru. Dalšími „adepty“ jsou smluvní vzory, nebo třeba způsob získávání nových abonentů, diváků či sponzorů.

Otázkou zůstává, zda by způsob získávání nových abonentů, diváků či sponzorů naplnil podmínku, že jde o skutečnosti v příslušných obchodních kruzích běžně nedostupné. Teorie marketingu a audience developmentu pracuje s určitými postupy a metodami, které jsou brány za standard. Záleželo by na posouzení konkrétního případu.

Další znakem je ocenitelnost. Ocenitelné je něco, co má potenciální materiální či nemateriální hodnotu. V literatuře se navíc uvádí, že takovou hodnotu bude mít tehdy, pokud se vyzrazení obchodního tajemství dotkne současného, případně budoucího hospodářského výsledku podniku.

Zda něco je, či není obchodním tajemstvím, se řeší většinou až v případě sporu. Pokud divadla něco za své činnosti považují za předmět obchodního tajemství, měla se k tomu náležitě chovat a chránit si ho. Dobré je mít upraveno ve smlouvách v ustanoveních o mlčenlivosti a ideálně mít i specificky označeno, že něco považujeme za obchodní tajemství. Dle judikatury nelze obsah celé smlouvy považovat za obchodní tajemství.

OCHRANNÉ ZNÁMKY

Ochranné známky jsou upraveny v zákoně č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochranných známkách“).⁴³ Ochrannou známkou může být dle § 1 výše zmíněného zákona za podmínek tímto zákonem stanovených „jakékoliv označení schopné grafického znázornění, zejména slova, včetně osobních jmen, barvy, kresby, písmena, číslice, tvar výrobku nebo jeho obal, pokud je toto označení způsobilé odlišit výrobky nebo služby jedné osoby od výrobků nebo služeb jiné osoby.“

Ochranné známky mají několik funkcí: identifikační, rozlišovací, ochrannou, garanční, propagační, stimulační a soutěžní.

Na území České republiky se vyskytují čtyři typy ochranných známek s ohledem na jejich územní působnost: Národní ochranné známky, mezinárodní ochranné známky, ochranné známky Evropské unie a všeobecně známe známky ve smyslu článku 6bis Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví. V souvislosti s užíváním ochranné známky je její držitel oprávněn užívat značku ®. Platnost zápisu je deset let a lze obnovovat vždy o deset let a to bez omezení.

Velmi často je ve spojitosti s ochrannými známkami skloňováno logo jako jedna z možností ztvárnění ochranné známky. „Logo je grafické ztvárnění názvu organizace, společnosti, firmy nebo instituce obohacené o piktogram. Tento pojem odpovídá českému výrazu grafická značka.“⁴⁴

S ochrannými známkami souvisí domény, zjednodušeně adresy webových stránek složené z unikátního názvu a názvu tzv. TLD⁴⁵. V České republice neexistuje zvláštní zákon zabývající se problematikou registrace doménových jmen, lze využít opět zákon o ochranných známkách. V případě, že je registrované doménové jméno shodné, případně zaměnitelné s dříve zapsanou ochrannou známkou, je to výhoda pro případný spor o doménové jméno pro vlastníka ochranné známky. Otázkou vždy zůstává skutková podstata celého sporu, především zda je ochranná

⁴³ Prováděcí vyhláška k tomuto zákonu je č. 97/2004 Sb., k provedení zákona o ochranných známkách.

⁴⁴<http://unie-grafickeho-designu.cz/vlastnosti-dobreho-logo-obsahlyclanek/#.VVIDpiHtmko>

⁴⁵ Top-level domain, což je v České republice například .cz

známka registrována pro stejnou skupinu výrobků a služeb. Může se jednat o projev nekalé soutěže. Dalšími možnostmi je využití institutu ochrany názvu právnické osoby, ochrany obchodní firmy podnikatele či ochrany před nekalou soutěží.

„Značka“ další z konkurenčních výhod divadel při komunikování jejich produktů Divadla jsou zařazena dle TMclass⁴⁶ u služeb pod třídou 41. V České republice není ochrana „značek“ divadly stále obecnou praxí. Lze dohledat pod touto třídou 45⁴⁷ registrovaných platných ochranných známek s upřesněním „divadlo“, 13 z nich má ovšem registrováno Národní divadlo.

Pokud mluvíme o názvech představení, pokud bychom si chtěli zaregistrovat ochrannou známku „Romeo a Julie“ pro divadlo, pravděpodobně nám bude registrace zamítnuta pro absenci rozlišitelnosti ochranné známky. Pokud bychom však registrovali stejný název pro například parfém, již by zde rozlišitelnost byla a známka by nám pravděpodobně byla zapsána. Pokud jde o obchodní firmu, obchodní firma se nechápe výlučně jako právo osobní, ale spíše jako majetkové právo, proto je možné s ní lépe majetkově disponovat.

Jak jsem již zmínila výše, nejvíce ochranných známek má registrováno Národní divadlo. Má jak slovní, grafické, tak kombinované ochranné známky. Národní divadlo má ochranné známky jak pro celé divadlo, tak pro některé scény či produkty. Například existují ochranné známky pro Stavovské divadlo, Laternu Magiku, Ples v opeře a další. Je tak vidět, že ochranná známka může být i pro nějaký „produkt“ či část divadla, nejen název divadla jako takového.

OCHRANA OSOBNOSTI ČLOVĚKA, OCHRANA NÁZVU A POVĚSTI PRÁVNICKÉ OSOBY

Osobnostní práva nelze fakticky „vlastnit“⁴⁸, ale zařazují je jako součást práv k nehmotným statkům. Dají se rozdělit na všeobecná a zvláštní. Všeobecná osobnostní práva se týkají lidské osobnosti jako takové, zvláštní osobnostní práva souvisí s duševní činností člověka, tedy jejich ochrana není poskytnuta všem. Zaměřují se pouze na ta obecná osobnostní práva fyzických osob zaručená Listinou základních práv a svobod (dále jen „Listina“)⁴⁹ a OZ.

Článek 7 Listiny v prvním odstavci zaručuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí. Omezena může být pouze v případech stanovených zákonem. Článek 10 dále upravuje právo každého, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno, právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života a právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě. Článek 13 upravuje ochranu listovního tajemství a jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí nebo zasílaných.⁵⁰

OZ v § 3 odst. 2, písm. a) stanovuje jednu ze zásad soukromého práva, že „každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí.“ Tuto zásadu dále doplňují § 84 až § 90 OZ týkající se podoby a soukromí člověka. Zachytit podobu člověka jakýmkoli způsobem, pokud je člověk identifikovatelný, možné pouze s jeho svolením, taktéž jeho podobu rozšiřovat. Pokud člověk svolí k použití písemnosti osobní povahy, podobizny nebo zvukového či obrazového záznamu nebo jeho projevů osobní povahy, může svolení odvolat a to i v případě, že je udělil na určitou dobu.⁵¹ V zákoně jsou stanoveny výjimky, kdy svolení není třeba (vědecká, umělecká, úřední, tisková, rozhlasová a další zákonné licence). §

⁴⁶ Komplexní nástroj třídění OHIM a národních úřadů EU.

⁴⁷ Údaj ke dni 1. 4. 2016.

⁴⁸ Dělení viz Peter Vojčík Právo duševního vlastnictva.

⁴⁹ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

⁵⁰ I v případě předávání zpráv telefonem, telegrafem či podobným zařízením.

⁵¹ Pokud svolení na dobu určitou odvoláno bez podstatné změny okolností nebo jiného rozumného důvodu, nahradí odvolávající škodu z toho vzniklou osobě, které svolení udělil.

90 OZ určuje kritérium přiměřenosti pro zákonné licence: „Zákonný důvod k zásahu do soukromí jiného nebo k použití jeho podobizny, písemnosti osobní povahy nebo zvukového či obrazového záznamu nesmí být využit nepřiměřeným způsobem v rozporu s oprávněnými zájmy člověka.“

Za určitých podmínek a se souhlasem oprávněné osoby se některé projevy osobní povahy mohou stát předmětem smluvního vztahu. Typickým příkladem je použití osobní fotografie fyzické osoby s jejím souhlasem pro autorské dílo. Tím se dostane jako umělecká fotografie pod ochranu AZ. Osobní písemnosti se taktéž mohou dostat pod ochranu autorského zákona, pokud jsou použity jako autorské dílo.

U divadla jsou na pořadu zejména otázky dodržování ochrany osobnosti člověka, ochrany názvu a dobré pověsti divadla. Rozšíření okruhu oprávněných osob domáhat se postmortálně ochrany osobnosti zasahuje i do divadelního provozu. Tím, že je nově aktivně legitimována i právnická osoba, pokud neoprávněný zásah souvisel s činností zesnulého v této právnické osobě, budou se tak této ochrany domáhat i divadla.

Nejčastěji dochází k zásahu do ochrany osobnosti při inscenování hry o reálné osobě, i již po smrti, případně se používá zvukový nebo zvukově-obrazový záznam konkrétní fyzické osoby. U ochrany osobnosti záleží, jestli je osoba veřejně činná nebo se jedná o soukromou osobu. U veřejně činných osob, ať osob ze showbyznysu či politiků, má ochrana osobnosti nižší standard. Pokud jsou osoby veřejně činné, musí být připraveny na určitý zásah do soukromí.

Pokud jde o použití zobrazení fyzických osob, jsou zde dvě roviny, prosté použití zobrazení umělce v programu, což se většinou ošetří v rámci pracovní smlouvy, a použití zobrazení fyzické osoby v divadle.

V případě použití osobní korespondence, se velmi často zapomíná, že je pro její použití nutný souhlas nejen pisatele, ale i adresáta.

NEKALÁ SOUTĚŽ

Nekalou soutěž souvisí především s problematikou průmyslových práv, konkrétně s know-how, obchodním tajemstvím, názvem a pověstí právnické osoby i WIPO ji zařazuje do oblasti duševního vlastnictví.

Nekalá soutěž je upravena v občanském zákoníku⁵² a je definována tak, že „kdo se dostane v hospodářském styku do rozporu s dobrými mravy soutěže jednáním způsobilým přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo zákazníkům, dopustí se nekalé soutěže.“ Nekalá soutěž je zákonem explicitně zakázána.

Nekalou soutěží je zejména⁵³: Klamavá reklama, klamavé označení zboží nebo služby, vyvolání nebezpečí záměny, parazitování na pověsti závodu, výrobku či služeb jiného soutěžitele, podplácení, zlehčování, srovnávací reklama, porušení obchodního tajemství, dotěrné obtěžování a ohrožení zdraví a životního prostředí. Tento výčet je pouze demonstrativní a je zde ponechán prostor pro jiný, zákonem přímo nedefinovaný typ nekalé soutěže. Vždy je nutné vycházet se základní definice nekalé soutěže.

Důležité je zmínit, že klamavý může být i údaj, který je sám o sobě správný, ale vzhledem k okolnostem a souvislostem může uvést v omyl.

Příkladů z oblasti divadla je mnoho, ale dle mě dostupných informací, žádný z těchto případů nedospěl k soudu.

V divadelním prostředí se vyskytují především následující typy nekalé soutěže: Klamavá reklama, klamavé označování zboží a služeb, vyvolání nebezpečí záměny, parazitování na pověsti závodu, výrobku či služeb jiného soutěžitele, zlehčování, srovnávací reklama, pokud není dovolena jako přípustná, porušení obchodního tajemství a dotěrné obtěžování.

⁵² §2976 a následující občanského zákoníku.

⁵³ § 2976 odst. 2 občanského zákoníku.

U nekalé soutěže je možné některé chování kvalifikovat jako různé typy nekalé soutěže, vždy záleží na úhlu pohledu a převládajících znacích jednotlivých porušení.

Zajímavé je určitě uvažovat o použití ustanovení nekalé soutěže na ochranu originálních dramaturgických nápadů, dramaturgií ojedinělých titulů, zvláštních postupů zkoušení inscenace, metod získávání diváků, či vedení databáze, apod., tedy toho co je vyloučeno z ochrany AZ dle § 2 (6) AZ, jelikož není považováno za dílo.

Srovnávací reklama u divadla není příliš typická, ale taktéž se může vyskytnout. Divadlo by v ní přímo nebo nepřímo označovalo jiné divadlo, či jeho produkt a srovnávalo se svým produktem v rozporu se zákonnými ustanoveními. Zlehčování úzce souvisí se srovnávací reklamou, zde by soutěžitel šířil nepravdivé údaje, případně i pravdivé, pokud by mohly způsobit újmu, o jiném soutěžiteli. Oba dva tyto typy nekalé soutěže poškozují především dobrou pověst divadla jako takového a jeho „produktu“.

K porušení obchodního tajemství může dojít velmi jednoduše, někdo ze zaměstnanců divadla, případně někdo v obdobném vztahu k divadlu, neoprávněně sdělí, či zpřístupní tajemství využitelné v soutěži. Není podstatné, jestli užitek půjde jemu osobně, či ve prospěch třetí osoby. Jak jsem již psala v části věnující se obchodnímu tajemství, jednalo by se především o zpřístupnění databáze diváků, nebo systému sestavování repertoáru.

Za dotěrné obtěžování u divadla by mohlo být považováno zaslání nevyžádaných newsletterů, dotazníkových šetření či obchodních nabídek. V případě, že divadlo získala kontakty v souvislosti s prodejem zboží či služby, což tak ve většině případů je, a druhá strana nezakázala využití elektronické adresy, o dotěrné obtěžování by se nejednalo.

Zdůrazňuji, že u všech typů nekalé soutěže je nutné, aby byla splněna podmínka způsobilosti přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo zákazníkům, jinak by se nejednalo o nekalou soutěž.

ZÁVĚR

Právo duševního vlastnictví je v dnešní době stále častěji skloňovaným termínem. Již i divadelní „nezisková“ sféra si začíná pečlivě hlídat svá práva v oblasti duševního vlastnictví. Současná praxe vede relativně často ke vzájemnému přesahu práv. Při vyhledávání konkrétních příkladů z divadelní jsem pochopila, proč se právo duševního vlastnictví, mimo autorský zákon, v divadlech příliš neřeší. Energie a případné finance na řešení sporů se divadlům na rozdíl od komerční sféry nechtějí a především ve většině případů nevyplatí vynakládat.

LITERATURA

Publikace

HÁJKOVÁ, Martina. Právo duševního vlastnictví v kontextu divadelního provozu. Praha, 2016. Diplomová práce. AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE - DIVADELNÍ FAKULTA. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jiří Srstka.

DVOŘÁK, Jan. AMU = DAMU FAMU HAMU: kapitoly k tématu realizace divadla. 3., upr. a aktualiz. vyd. V Praze: Akademie múzických umění, Divadelní fakulta, Katedra produkce, 2005, 439 s. ISBN 80-733-1037-6.

GREGORINI, Bedřich, Jindřich GREGORINI a Jiří SRSTKA. Základy divadelní činnosti: [AMU = DAMU FAMU HAMU]. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění, Divadelní fakulta, katedra produkce, 2007, 105 s. ISBN 978-80-7331-093-6.

CHLOUPEK, Vojtěch, Viktor KOŠUT a Jiří SRSTKA. Smlouvy v divadelní praxi. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2013, 233 s. Management umění - umění managementu. ISBN 978-80-7331-293-0.

JOHNS, Adrian. Pirátství: boje o duševní vlastnictví od Gutenberga po Gatese. 1. vyd. Brno: Host, 2013, 633 s. ISBN 978-80-7294-711-9.

NEKOLNÝ, Bohumil. Divadlo a kreativní sektor. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2013, 110, [11] s. Management umění - umění managementu. ISBN 978-80-7331-292-3.

Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. 1. vyd. Editor Ladislav Jakl. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012, 163 s. ISBN 978-80-86855-87-5.

SRSTKA, Jiří. Autorské právo v divadle: AMU=DAMU FAMU HAMU. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, Katedra produkce, 2006, 105 s. Acta academica. ISBN 80-733-1066-X.

VOJČÍK, Peter. Právo duševního vlastnictví. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 495 s. Slovenské monografie. ISBN 978-807-3803-735.

TELEC, Ivo. Přehled práva duševního vlastnictví. 2., upr. vyd. Brno: Doplněk, 2007, 199 s. ISBN 978-80-7239-206-3.

Právní dokumenty

Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (známá pod zkratkou TRIPS⁵⁴) ze dne 15. dubna 1994

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví, v kombinaci s prohlášením Komise 2005/295/ES

Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO) o právu autorském z roku 1996

Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví ze 14. července 1967

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích

Zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech

Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách

Zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení

Web

Webové stránky Úřadu průmyslového vlastnictví, dostupné z: <http://www.upv.cz/cs.html>

Webové stránky Úřadu pro harmonizaci na vnitřním trhu (ochranné známky a průmyslové vzory), dostupné z: <https://oami.europa.eu/ohimportal/cs/>

Webové stránky Světové organizace duševního vlastnictví, dostupné z: <http://www.wipo.int/>

⁵⁴ Z anglického názvu Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights.

Informační portál ministerstva spravedlnosti k rekodifikaci soukromého práva, dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/>

Webové stránky eprávo, dostupné z: <http://www.epravo.cz/>